

Ahmed Hamdi Tanpınar, mukaddimeyi acele ile yazılmış sakat bir eser olarak görür, içindeki hükümlerin mühim bir kısmını da yanlış bulur ve bunu, Tanzimat'la birlikte başlayan yeni şiir cereyanı karşısında eskinin diriltilmesi gayreti şeklinde yorumlar. Buna karşılık M. Kaya Bilgegil, *Harâbât Karşısında Nâmık Kemal* (İstanbul 1972) adlı kapsamlı araştırması ile, Nâmık Kemal'in *Harâbât'a* yönelttiği tenkitleri inceleyerek haklı olduğu taraflar yanında çok haksız ve hatalı bulduğu yönleri tesbit etmiş, esasen son demlerini yaşayan divan edebiyatını yıkma amacı ile yazdığı yazılarda, bu edebiyata kuvvetli bir vukufu olduğu sanılan Nâmık Kemal'in bu alandaki bilgi yetersizliklerini ve düştüğü yanlışları göstermiştir. Bilgegil'in tesbitlerinden hareketle, Ziyâ Paşa'nın mukaddimede ileri sürdüğü devrine göre önemli ve dikkate değer fikirler üzerinde Nâmık Kemal'in lâ-yıkıyla durmadan tenkitlerde bulunduğu söylenebilir.

Harâbât mukaddimesi, "Kitâbhâne-i Ebüzziyâ" serisi içinde *Mukaddime-i Harâbât* adı altında müstakil olarak basılmıştır (İstanbul 1311). Yeni harflerle yapılan yayınında ise pek çok okuma hatası bulunmaktadır (Göçgün, s. 53-105). Ziyâ Paşa hakkındaki eserlerin yanı sıra çeşitli antolojilerde de mukaddimeden yeni harflerle verilmiş bazı kısımlar yer almaktadır. Çaylak Tefvik, *Harâbât'ta* mevcut Osmanlı şairlerine ait şiirlerden seçtiği beyitleri kafiye sırasına göre düzenleyerek *Tahrîc-i Harâbât* adıyla bir antoloji oluşturmuştur (İstanbul 1300).

BİBLİYOGRAFYA :

Ziyâ Paşa, *Harâbât*, I-III, İstanbul 1291-92; Nâmık Kemal, *Tahrîb-i Harâbât*, İstanbul 1303; a.mlf., *Ta'kib*, İstanbul 1303; Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1949), İstanbul 1985, s. 336-341; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 644-647; Nâmık Kemal'in *Husûsî Mektupları* (haz. Fevziye Abdullah Tansel), Ankara 1967-86, bk. İndeks; M. Kaya Bilgegil, *Ziyâ Paşa Üzerinde Bir Araştırma*, Erzurum 1970, s. 202-205, 501; a.mlf., *Harâbât Karşısında Nâmık Kemal*, İstanbul 1972, s. 125-174; Ömer Faruk Akün, *Nâmık Kemal'in Mektupları*, İstanbul 1972, tür.yer.; a.mlf., "Nâmık Kemal", *İA*, IX, 69; Önder Göçgün, *Ziyâ Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri*, Ankara 1987, s. 33-41, 53-105; Tefvik Fikret, "Musâhabe-i Edebiyye: Harâbât'tan Bir Sahife", *SF*, sy. 395 (1314), s. 67 (aynı makale: *Tefvik Fikret: Dil ve Edebiyat Yazıları* [haz. İsmail Parlatır], Ankara 1993, s. 84-92); Abdullah Uçman, "Harâbât", *TDEA*, IV, 100-101.

CEMAL KURNAZ

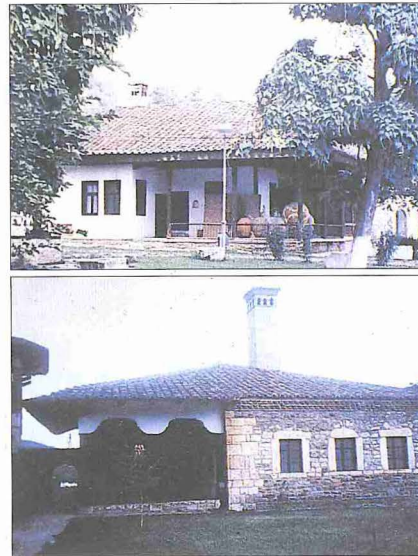
HARÂBÂTÎ BABA TEKKESİ

Rumeli'de Bektaşiliğin
en önemli merkezlerinden
biri olan tekke.

Günümüzde Makedonya sınırları içinde kalan tekke, Kalkandelen'in (Tetovo) güneybatısındaki Tekke mahallesinde bulunmaktadır. Kaynakların büyük bir kısmında Harâbâtî Baba Tekkesi (Slav dillerindeki kaynaklarda Arabati Baba Tekesi), bazılarında ise Sersem Ali Baba Tekkesi adlarıyla zikredilen tekkenin ilk bânisi kabul edilen Sersem Ali Baba ile ikinci bânisi Harâbâtî Baba hakkında yeterli bilgi yoktur.

Tekke, muhtemelen Dimetoka Bektaşî Âsitânesi'nde yetişip 958'de (1551) Kalkandelen'e gelen Sersem Ali Baba tarafından kurulmuştur. Sersem Ali Baba'nın Kanûnî Sultan Süleyman'ın veziri veya hanımı Mâh-ı Devrân Sultan'ın kardeşi olduğu, sultanın ısrarına rağmen görevinden ayrıldığı, çeşitli tekkeleri dolaştığı, en sonunda Kalkandelen'den Necef'e gidip orada vefat ettiği rivayet edilmektedir. Sadettin Nüzhet Ergun'un, 958'de (1551) Hacı Bektaş Tekkesi babası olup 977'de (1569) muhtemelen Kalkandelen'de vefat ettiğini söylediği Sersem Ali Baba bu zat olmalıdır.

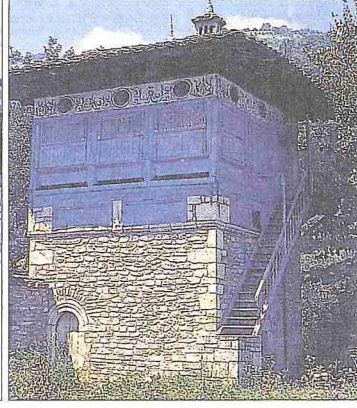
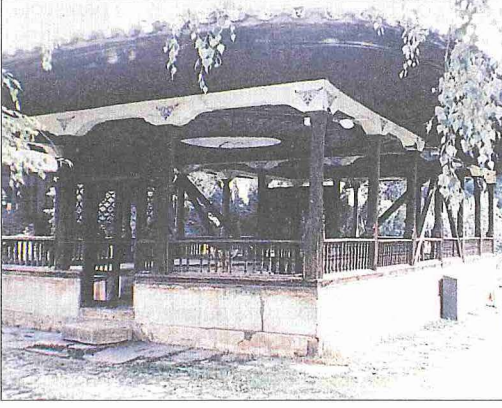
Harâbâtî Baba Tekkesi Mescidi ile Harâbâtî Baba türbesi-
Kalkandelen / Makedonya

Kaynaklarda tekkenin ikinci bânisi olarak gösterilen Harâbâtî Baba (ö. 1194/1780), rivayete göre dört arkadaşı ile birlikte Bektaşiliği yaymak için Rumeli'ye gitmiş, Kalkandelen'de iken yanan bir kandil görmüş, bunun Sersem Ali Baba'nın ruhu olduğunu söyleyerek buraya onun için bir türbe yaptırmıştır.

Tekkenin kuruluşu hakkında başka görüşler de bulunmaktadır. Hasluck, Sersem Ali Baba'nın kabrinin Muharrib (Muharrem) Baba tarafından keşfedildiğini ve onun tavsiyesiyle 1248'de (1832) Rızâ Paşa tarafından yaptırıldığını söyler. Krum Tomovski ve Galaba Palikruşeva gibi araştırmacılar tekkenin 1799'da yaptırıldığı görüşündedir. Ekrem Hakkı Ayverdi ise, XVI. yüzyılın sonlarına doğru yaptırılmış olan tekkenin Harâbâtî Baba döneminde Receb Paşa tarafından genişletildiğini söyler. Nitekim Bektaşî şairlerinden Türrâbî'nin (ö. 1285/1868-69), "Receb Paşa ister gönülden yardım / Dergâhında Sersem Ali Baba'ya" mısralarından tekkeyi ziyaret ederek yardımda bulunduğu anlaşılmaktadır. Halk arasında Recep Paşa'nın bu yardımıyla ilgili çeşitli menkıbeler anlatılır. Harâbâtî Baba'dan sonra on bir şeyhin görev yaptığı tekkenin 1230 (1815) tarihli vakfiyesi Kalkandelen Arşivi'ndedir (Arhiv na Gradot Tetovo).

Harâbâtî Baba Tekkesi çeşitli yapılardan oluşan bir tarikat külliyesidir. 26.700 m²-lik bir alana kurulan külliye, 3 m. yüksekliğinde mazgallı duvarlarla çevrilidir. Moloz taş duvarların kuşattığı avlunun dört tarafına birer kapı yerleştirilmiştir. Diğer Bektaşî tekkelerinin birçoğu gibi şehir merkezine uzak bir yerde kurulmuş olan Harâbâtî Baba Tekkesi'nin aynı tarikata ait yapılarıdaki mimari geleneği sürdürdüğü görülmektedir. Avlunun kuzeybatı tarafında mescid, semâhâne ve iki türbe yer alır. Türbelerden, on iki köşeli gövde üzerine on iki dilimli kubbe ile örtülü olanı Sersem Ali Baba'ya aittir. Ancak Sersem Ali Baba'nın Necef'te vefat etmiş olduğu doğru ise bu yapı bir makam-türbe olmalıdır. Türbenin önündeki hazîrede Receb Paşa ile tekkenin şeyh ve dervişlerine ait on bir mezar bulunmaktadır. Hazîrenin doğusundaki ahşap direklere oturan sofa içinde mevcut açık türbe Harâbâtî Baba'ya aittir. Dikdörtgen planlı mescidle ahşap direklere oturan son cemaat yeri arasındaki irtibat, ana eksen üzerinde açılan bir kapı ile sağlanmıştır. Son restorasyonlarda mescidin duvar köşeleri kesme taş, diğer bölümleri ise moloz taştan yapılmıştır. Ahşap ve profilli ke-

Harâbâtî Baba Tekkesi'ndeki şadırvan-çardak ile Fâtıma Evi diye adlandırılan harem dairesi

merlere sahip olan mescidin örtü sistemi kirpi saçaklı, kırma çatıdan meydana gelmektedir. Duvar, kubbe ve mihrap bölümlerinde alçı, tavan silmesinde kalem işi süslemeler vardır. Ahşap minber kaba bir işçilik arz etmektedir. Harim gün ışığını güneyde iki, batıda üç ve son cemaat yerinde iki olmak üzere yedi pencereden sağlar. Mescidle bağlantısı olan semâhânenin sadece doğu duvarı ayakta kalabilmiş olduğundan diğer kalıntılar semâhânenin planı hakkında bir fikir vermemektedir.

Tekkenin diğer birimleri mihman evi, şadırvan-çardak, dervîşhâne, aşevi, harem, çeşme, samanlık ve ahırdan oluşmaktadır. Kiremitli kırma bir çatının örtüğü geniş saçakların altında yer alan iki katlı mihman evinin alt katında iki oda, kiler ve mutfak birimleri, üst katında üç oda bulunmaktadır. Şadırvan, geniş ahşap saçakların teşkil ettiği gölgelik altında ahşap direkler üzerine açık bir sofa biçiminde düzenlenmiştir. Şadırvanın batı tarafında fiskiyeli sekizgen bir havuz mevcuttur. Havuzun çevresinde dolanan sedirin arka kısımları tamamen açık olup buraya bir şadırvan mahiyeti kazandırmaktadır. Şadırvana bitişik sedir ağacından yapılmış ahşap oyma kafesli bir kapı vasıtasıyla çardak bölümüne geçilmektedir. Kapının üzerinde ahşap oymalı altın yıldız kaplama bir âyet (el-Hicr 15/46), şadırvan kapısında da, "Yâ müfettiha'l-ebvâb, iftah lenâ hayre'l-bâb" ibaresi yer almaktadır. Her iki kısmın tavan bölümleri ahşap oyma göbek süslemelidir. Tekke kapısının kuzey kısmında bulunan dervîşhânenin zemin katı moloz taş, üst katı ise kerpiçtenidir. Dervîşhâneye para-

lel olarak dikdörtgen planlı aşevi, külliye içinde fonksiyonunu günümüzde de sürdürmeyi başaran yegâne yapıdır. Mescidle türbeler arasında küçük bir kapı ile geçilen iki katlı harem dairesi, tekkenin tahribe uğramamış yapılarından biridir. Zemin katı moloz taş, üst katı kerpiçten olup mor boya ile boyanmış, duvar köşelikleri ise ahşapla kaplıdır. Zemin katta bir, üst katta ise iki oda vardır. Çatı altındaki silmede bordür içinde kalem işi duvar süslemeleri ve Bektaşî sembolü olan bir aslan figürü yer almaktadır. Yapının üstü oluklu kiremitlerle örtülüdür. Mescidle şadırvanın arasında ve bahçenin tam ortasında iki çeşme bulunmaktadır. Kıtâbelerinden, Büyük Çeşme adı verilen çeşmenin 1205'te (1791), diğerinin 1260'ta (1844) yapıldığı anlaşılmaktadır. Tekke avlusunun doğusunda bulunan ve orijinal hali bilinmeyen yapı son yıllarda kat ilâve edilerek motele dönüştürülmüştür. Avlunun güney tarafındaki ahırın resto-

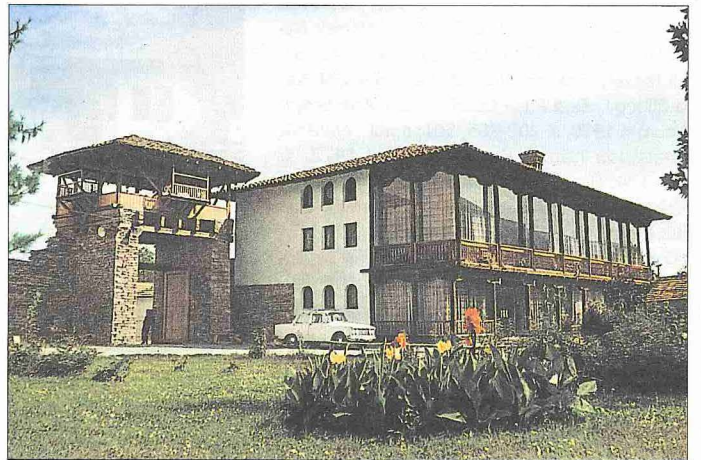
rasyonu son yıllarda tamamlanmış olup günümüzde kışlık restoran olarak kullanılmaktadır. Tekkenin eski fotoğraflarında, avlunun güney tarafındaki duvarın yanında buğday ambarları ve samanlığın yakınında iki katlı bir yapı daha görülür.

1912'de tekkenin kütüphanesinde 216 adet yazma eserin mevcut olduğu kaydedilmektedir. Bu eserler günümüzde muhtemelen Üsküp'teki Narodna i Univerzitetska Biblioteka Kliment Ohridski adlı kütüphanenin Doğu dilleri yazmaları bölümüyle Üsküp İsa Bey Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Tekkenin kalem işi süslemeleri Kalkandelen Alaca Camii'nin (Paşa Camii) duvar süslemeleriyle benzerlik göstermektedir. Her iki külliye de Mala Reka (Makedonya) köyünden gelen Torbeş (Makedon diliyle konuşan müslüman-Türk) asıllı ustaların çalıştığı bilinmektedir. Mescid ve harem dairesinin iç duvar yüzeyleriyle Harâbâtî Baba Türbesi yanındaki sofa kısmının duvar yüzeyleri manzara resimleri, geometrik şekiller ve bitki motifleriyle süslenmiştir. Harem dairesinin dış duvarında aslan figürü görülür. Mihman evi, harem dairesi ve şadırvanın tavanları ahşap oyma işçiliğinin en güzel örnekleriyle süslenmiştir. Bitki motiflerinin hâkim olduğu alçı süslemeler ise sadece mescidin kubbesiyle tavan silmelerinde ve mihrapta bulunmaktadır.

Kalkandelen ve çevresinde Bektaşîliği yayılmasında büyük etkisi olan tekke, bölgede önemli bir dinî merkez olarak faaliyet göstermiştir. Hatta gayri müslim Makedon halkının dinî ve millî bayramlarını tekke külliyesi içerisinde kutladıkları bilinmektedir. Kaynaklardan, tekkenin Kalkandelen'den başka İstanbul, Tiran, Elbasan ve Selânik'te zengin vakıfları olduğu anlaşılmaktadır.

Harâbâtî Baba Tekkesi'nin harman kapısı ile bugün motel olarak kullanılan samanlığı - Kalkandelen / Makedonya

Balkan Harbi'ne kadar (1912) faaliyetlerini sürdüren, ancak bu tarihten sonra harabeye dönerek büyük bir kısmı yıkılan Harâbâtî Baba Tekkesi, 1967'de Kalkandelen'deki bir tekstil fabrikası tarafından restore edilip turistik amaçla hizmete açılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

F. W. Hasluck, *Bektaşilik Tedkikleri* (trc. Râgıb Hulûsi), İstanbul 1928, s. 28, 73, 81-82; Sadeddin Nüzhet [Ergun], *Bektaşî Şairleri*, İstanbul 1930, s. 337-340, 376-386; Zdravković, *Izbor Građeza Proučavanje Spomenika Islamske Arhitekture u Jugoslaviji*, Beograd 1964, s. 96-103; Galaba Palikruševa – Krum Tomovski, "Les tékkés en Macédoine aux XVIII et XIX siècles", *Atti del Secondo Congresso Internazionale di Arte Turca: 26-29 Settembre, Venezia 1963*, Napoli 1965, s. 203-211; Nadi Bilmenoğlu, *Kalkandelen: Dün ve Bugün*, İstanbul 1975, tür.yer.; "Kako je Nastalo Arabati Baba Teče u Tetovu", *Legenda* (ed. Teteks), Tetovo 1981, tür.yer.; Ayverdi, *Aurupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri III*, s. 78-80; A. Popović, *Les ordres mystiques dans l'Islam*, Paris 1986, s. 70, 71; a.mlf., *Les derviches balkaniques hier et aujourd'hui*, İstanbul 1994, s. 105, 106; Džemal Čehajić, *Der-viški Redovi u Jugoslovenskim Zemljama*, Sarajevo 1986, s. 156, 158, 166, 167, 169, 171-178, 184; O. Şiper, "Die Tekke des Harabâtî Baba in Tetovo", *Ars Turcica: Akten des VI. Internationalen Kongresses für Türkische Kunst, München 1979* (ed. K. Kreiser), München 1987, s. 308-311; S. Tomic, "Skoplje, Tetovo, Gostivar, Mavrovo, Galičnik", *Bratstvo*, XVII, Novi Sad 1923, s. 220; D. Gadžanov, "Mohamedani-Pravoslavni i Sekanti v Makedonija", *Makedonski Pregled*, I/4, Skoplje 1925, s. 62; Nime-tullah Hafiz, "Yugoslavya'da Bektaşî Tekkele-ri", *Çevren*, IV/11, Priştine 1976, s. 57-66; İrfan Morina, "Kosova Salmamesindeki Kalkandelen Kazası-1894", a.e., V/16 (1977), s. 73-85; Aydın Oy, "Kalkandelen'de Harabâtî Baba Tekkesi", a.e., VIII/4 (1980), s. 18-29; Mehmet İbrahim, "Kalkandelen'deki Harabâtî Baba (Sersem Ali Baba) Bektaşî Tekkesi", *Millî Kültür*, sy. 49, Ankara 1985, s. 54-59; a.mlf., "Arabati Baba Teke (Sersem Ali Baba)", *el-Hilâl*, II/6, Skopje 1988, s. 12; II/7 (1988), s. 12; Jasna Šamić, "Ko su Bektaşije", *Kulture Istoka-Časopis za Filozofiju, Književnost i Umetnost Istoka*, IV/11, Beograd 1987, s. 56-57; a.mlf., "Bektaşije i Njihova Tradicija", a.e., IV/13 (1987), s. 54-57; Muhammed Aruçi, "Bektaşiiite vo Makedonija-Arabati Baba Tekija", *el-Hilâl*, sy. 17, Skopje 1990, s. 11; sy. 18 (1990), s. 12; sy. 19 (1990), s. 12; sy. 20 (1990), s. 12; a.mlf., "Pokret Bektaşija u Makedoniji", Mart 1989'da Belgrad'daki Sırp İlimler ve Sanatlar Akademisi'nde sunulan tebliğ (İSAM Dokümantasyon Merkezi), s. 14-25; Murat Küçük, "Makedon-ya'da Hacı Bektaş Velî Mührü: Harâbâtî Baba Tekkesi", *Cem*, sy. 61, İstanbul 1996, s. 28-35.

MUHAMMED ARUÇI

el-HARÂÇ

(bk. KİTÂBÜ'L-HARÂÇ).

HARAÇ (الخراج)

Toprak vergisi.

I. FIKHÎ HÜKMÜ

II. TARİHÇE

Arapça harc kökünden gelen ve sözlük anlamı "toprakta çıkan şey" olan harâç kelimesinin Arapça'ya Akkadca veya Ârâmîce'den yahut Süryânîce aracılığıyla Grekçe'den geçtiğine dair farklı görüşler vardır. Talmut'ta "baş vergisi", Pehlevîce'de "vergi" (özellikle araziden alınan) ve Ârâmîce'de yine "vergi" anlamlarına gelen söylenişleri birbirine yakın kelimelere rastlanmaktadır. İslâm fütuhâtından önce Arapça'da yer aldığı bilinen kelimeye toprak, bina, hayvan, köle gibi kaynakların ürün, kira, ücret türü getirileri ve devlet gelirleri olmak üzere birbiriyle alâkalı çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Genel olarak tebaanın mal varlığından alınan vergileri ifade eden harâç zaman içinde özellikle toprak vergisi için kullanılmıştır.

Haraç kelimesi Kur'an'da "câize" veya "mükâfat" karşılığında ve bazı müfessirlere göre daha geniş bir kapsamla "vergi" anlamında kullanılıyorsa da "toprak vergisi" olarak hiç geçmemektedir. Mü'minûn sûresinde, "Yoksa sen onlardan bir ücret mi (harc) istiyorsun? Rabbinin eciri (harâc) daha iyidir" (23/72) meâlindeki âyetle harc ile birlikte ve aynı anlamda kullanılmıştır. Âlimlerin çoğunluğuna göre burada "karşılık, ecir, ücret, menfaat" demek olan harc ve harâc kelimeleriyle verginin kastedildiğini söyleyenler ve ayrıca her iki kelimeyi de harâc şeklinde okuyanlar vardır. Harc (farklı kiralara göre harâc) kelimesi Kehf sûresinde de yine çoğunluğun anladığı mânada yer almıştır (18/94); ancak burada kendisine harc teklif edilen Zülkarneyn'in siyasî kudreti göz önüne alınırsa bunun ilgili âyetler içinde vergi anlamına en yakın kelime olduğu ileri sürülebilir. Bakara sûresinde çekimli fiil halinde "toprakta mahsul çıkarma, üretme" mânasında harc kökü geçmektedir (2/267). Harc ve harâc kelimelerini birbirinden ayıran Asmaî'ye göre harc bir defaya mahsul olarak alınan cu'lû (bk. CUMÂLE), harâc ise devamlı gelirleri ifade etmek için kullanılır. Ebû Ubeyde ve Leys'e göre ikisi de aynı anlama gelirken Ebû Amr b. Alâ, harcın teberru veya sadaka şeklinde verilen, harâcın ise edası zorunlu kabul edilen şey olduğu görüşündedir (İbnü'l-Cev-

zî, V, 191). Ebû Amr'dan gelen bir başka rivayete göre de harc şahsa, harâc toprağa tahakkuk eder (Mâverdi, s. 146).

Harc ve harâc kelimeleri hadislerde de yukarıdakilere ek olarak "vergi, pazar vergisi, baş vergisi" ve "mahsul" ya da "hâsıla" anlamlarında kullanılmıştır (Buhârî, "Büyû", 39, 95, "Harş", 10, 14, "Hums", 13, "İcâre", 18, 19, "Menâkıbü'l-enşâr", 26; Müslim, "Müsâkât", 62; İbn Mâce, "Zekât", 2, "Ruhûn", 11; Ebû Dâvûd, "Büyû", 30, 38, 71; Tirmizî, "Büyû", 48, 53, "Ahkâm", 42; Nesâî, "Büyû", 15, "Eymân", 45). Aynı kökten gelen ihrâc maddesi "vergi vermek, tedavi etmek" demektir (*el-Muvaṭṭaʿ*, "Zekât", 10, 11, 28; Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 26; Müslim, "Zekât", 17-19; Nesâî, "Şıyâm", 67; "Zekât", 1). Bu terimin, yabancıların Medine'ye getirdikleri ticarî mallardan alınan gümrük vergisi yahut pazar resmi anlamında kullanıldığına da rastlanmaktadır (İbn Mâce, "Ticâret", 40; Tirmizî, "Büyû", 15). Bununla birlikte çeşitli hadislerde Hz. Peygamber'in vergi tahsildarı Alâ b. Hadramî'nin Bahreyn-Hecer'deki müslümanların topraklarından öşür, gayri müslimlerinkinden haraç tahsil ettiği bildirilmektedir (İbn Mâce, "Zekât", 22). Kudâme b. Ca'fer'in rivayetine göre Resûl-i Ekrem 8. yılda (630) Alâ b. Hadramî'yi Bahreyn'e göndererek yöre halkını İslâm'a davet etmiş ve Münzir b. Sâvâ'nın liderliğindeki pek çok kişi müslüman olmuştu. İslâm'ı reddeden Sâlih ile (?), halkı adına hububat ve hurma mahsulünün yarısı karşılığında mukâseme antlaşması yapılmış, ayrıca bulûğa eren her erkek çocuk için 1 dinar cizye konulmuştu (*el-Harâc*, s. 278). Bu uygulama, Hâyer Antlaşması'ndan farklı bir durumun varlığını göstermesi açısından önemlidir. Haraç ile eş anlamlı olarak kaynaklarda zaman zaman cizye-tü'l-arz ve ücretü'l-arz tabirlerinin de geçtiği görülür.

Fıkıh ve kamu maliyesi literatüründe haraç kelimesinin biri genel (vergi ya da devlet gelirleri), diğeri özel (toprak vergisi) olmak üzere iki teknik anlamı vardır. Mutlak olarak ve öşür veya cizye terimlerinin zıttı düşünülerek kullanıldığında üretken arazilerden alınan nakdî yahut aynı toprak vergisini ifade eder. Mâverdi ve Ebû Ya'lâ el-Ferrâ'nın tarifine göre haraç toprağa tahakkuk ettirilen edası zorunlu haklardır. "Cizyetü'l-arz, cizye ale'l-arz" ve "harâcû'r-re's, harâc ale'r-re's" terkiplerinde olduğu gibi haraç ve cizye kelimelerinin birbirinin yerine ve mutlak vergi mânasında kullanıldıkları da görül-